

УДК 330.322:332.12

О.А. Мельникова

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНОГО СЕКТОРА РЕГІОНУ

Стаття присвячена актуальній проблемі інноваційного розвитку індустріального сектору, а основною метою статті є - визначення передумов такого розвитку в регіонах України. У статті розкрита сутність таких категорій, як «розвиток регіону» із визначенням у ньому міста і залежності від інновацій, «інноваційного розвитку» – як процесу, «інноваційного розвитку регіону» та «інноваційного розвитку індустріального сектору регіону». Також в статті визначено умови, мету, концептуальні основи, форми та чинники розвитку за кожним із перелічених процесів розвитку.

Ключові слова: *інновації, розвиток регіону, інноваційний розвиток регіону, інноваційний розвиток індустріального сектору регіону*

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання, які характеризуються економічною нестабільністю та високим рівнем конкуренції, основою розвитку індустріального сектору повинні виступати інновації. Проголошена в Україні інноваційна модель розвитку поставила перед вітчизняними вченими та практиками багато невизначених теоретичних питань та практичних завдань, від вирішення яких залежить ефективна реалізація інноваційної стратегії в країні.

Актуальність теоретичних та практичних досліджень у цій сфері діяльності зумовлюється тим, що Україна ще не накопичила свій індивідуальний досвід реалізації інноваційної стратегії розвитку. Це підтверджено результатами досліджень українських учених-економістів [1-8] які вивчають проблему на державному рівні. Зокрема, сьогодні Україна значно поступається розвинутих індустріальним країнам обсягами реалізованої інноваційної продукції, витратами на інноваційну діяльність, приростом ВВП за рахунок упровадження нових технологій; в Україні є гострою проблема фінансової підтримки інноваційних процесів, не створено сприятливого нормативно-правового середовища для стимулювання інноваційної діяльності на основі нормативно-правового регулювання. На думку вчених, ці проблеми стали причинами того, що Україна значно погіршила свої позиції за Індексом глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) та посіла 79 (2015-2016 рр.) місце серед інших країн, що відносить її до країн найнижчої І групи - «початкова стадія розвитку» [9].

Крім того, в рейтингу Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) Україна знаходиться на 64 місці, слабким місцем при цьому є група показників «Існуючі умови для розвитку інновацій». Вона включає 5 складових: інституції, людський капітал, інфраструктура, показники ринків, бізнес досвід. Найгіршими впродовж останніх років залишаються значення показників «Інституції» та «Інфраструктура». За підіндексом «Технологічна готовність», який входить до підсилувачів продуктивності, Україна у 2015 р. на 86 місці, що є гіршим результатом, ніж у 2014 р. (85 місце) і 2010 р. (83 місце) [10].

У свою чергу, висвітлюючи проблему низької конкурентоспроможності національної економіки на інноваційній основі, можна відзначити, що низька інноваційна активність господарюючих суб'єктів в Україні не дозволяє забезпечити інтенсивний шлях розвитку і досягти конкурентоздатний рівень держави на світовому ринку; інноваційна активність господарюючих суб'єктів в Україні знаходиться на низькому рівні. Так, згідно з даним

Державної служби статистики України, питома вага українських підприємств, що впроваджували інновації не перевищує 15,2% всіх підприємств, а питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової має стійку тенденцію до скорочення: 2000 р. – 9,4%, 2005 – 6,5%; 2010 – 3,8%; 2015 – 1,4%. Скорочується також кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки: у 2005 р. працювало 1510 організацій, а у 2015 р. вже тільки 978 організацій [11]. Отже, проблема інноваційного розвитку індустріального сектора регіону потребує перш за все визначення передумов такого розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам і перспективам регіонального розвитку присвячені роботи таких вітчизняних і закордонних науковців, як: Акмасв А.І., Амоша О.І., Ахромкін Є.М., Василенко В.Н., Долішній М.І., Заблодська І.В., Ніколаєнко А.І., Кліяненко Б.Т., Маліцький, Б., Медведь В.Ю., Кузнєцова А.Я., Осика О.П., Савельєва Т.М., Стеченко Д. М., Фесенко І.Ф. У теж час, все ще залишається невирішеною проблема розробки адаптованої до сьогоденних реалій стратегії інноваційного розвитку індустріального сектора в регіонах України. Розробка такої стратегії повинна ґрунтуватися на комплексному підході та починатись із визначення передумов такого розвитку в країні, з урахуванням розвитку національної економіки на даному етапі в умовах геополітичних викликів.

Метою статті є визначення передумов інноваційного розвитку індустріального сектора регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. На цей час в Україні визначилися тенденції, що являють собою загрозу національним інтересам і національній безпеці держави (згідно статті 7 Закону України «Про основи національної безпеки України») внаслідок недостатнього інноваційного розвитку, а саме: в економічній сфері – зниження інноваційної активності, скорочення досліджень за стратегічно важливими напрямками інноваційного розвитку, нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером; у соціальній і гуманітарній сферах – наростаюче науково-технологічне відставання України від розвинених країн, неефективність механізмів стимулювання інноваційної діяльності, низька конкурентоспроможність продукції, зниження внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних установ і високотехнологічних підприємств, незадовільний рівень оплати науково-технічної праці, падіння її престижу ...» [12].

Як відмічає у своїх дослідженнях український вчений Б. Маліцький, структура економічного зростання в Україні є вкрай незадовільною, і вказує на невідповідність структурі «економіки знань» (knowledge-based economy), характерною межею якої, є зростання V-го та VI-го технологічних укладів, що ґрунтуються на сучасних наукових досягненнях. Технології п'ятого укладу в Україні задіяні в мізерних масштабах (4,91%), а також відсутня пріоритетність інвестиційних потоків у цю групу; переорієнтація вітчизняної економіки на п'ятий технологічний уклад відбулася з певним відставанням, яке ще більше зросло в результаті проведення поспішної приватизації, яка зруйнувала господарські зв'язки і єдність багатьох унікальних технічних систем [1, с.11-12].

За результатами досліджень іншого українського вченого-економіста А.Я. Кузнєцової, зроблено висновок, що економічна, технологічна та науково-технічна діяльність концентрується переважно у секторі низьких або середніх технологій, а саме: у секторі низьких технологій по імпорту Україна отримує майже 49% продукції, в секторі середніх технологій – 27%, а в секторі високих технологій – тільки 11%; що стосується експорту, то в його структурі домінує частина низько технологічної продукції – 47%; питома вага високотехнологічної продукції складає всього 8%, а середньотехнологічної – 30% відповідно [2, с. 27]. Виходячи з цих даних, можна зробити висновок, що Україна не покриває імпорт високотехнологічної продукції і

залишається технологічно залежною від застарілих західних технологій, які виходять з обороту розвинених країн та продаються в Україні.

Відтак, перелічені проблеми інноваційного розвитку в Україні визначають її неконкурентоспроможний рівень в умовах СОТ. При їх наявності в цих умовах пристосування національної економіки до існуючого (зокрема, в межах ЄС) міжнародного розподілу праці, при наявній і незмінній структурі виробництва, може відбуватися лише як «сировинне доповнення». У даному випадку можна говорити про те, що національна економіка здатна лише поставляти на світові ринки дешеві товари, сировину, напівфабрикати та стратегічні ресурси. Така роль для України є не тільки непривабливою, але й дуже небезпечною, оскільки ставить її розвиток у пряму залежність від коливань світової кон'юнктури на продукцію традиційних галузей економіки (I та II технологічних циклів).

Вирішення перелічених проблем інноваційного розвитку національної економіки ґрунтуються на пошуку шляхів інноваційного розвитку індустріального сектора взагалі, та, зокрема – на регіональному рівні. З наукової точки зору це потребує дослідження та обґрунтування таких економічних категорій, як «розвиток регіону» із визначенням у ньому міста і залежності від інновацій, «інноваційного розвитку» – як процесу, «інноваційного розвитку регіону» та «інноваційного розвитку індустріального сектора регіону». При цьому необхідно визначити умови, мету, концептуальні основи, форми та чинники розвитку за кожним із перелічених процесів розвитку.

Розкриття сутності самого процесу розвитку регіону з точки зору поглядів сучасних українських і іноземних учених-економістів дозволяє дійти висновку про те, що цей процес безпосередньо пов'язується з іншим – інноваційним розвитком індустріального сектора регіону.

Так, розкриваючи саме поняття розвитку регіону як «...якісне економічне зростання, основними складовими якого є прогресивні зміни у виробництві, раціональні ресурсні пропорції та номенклатура продукції комбінування і якісне вдосконалення використовуваних ресурсів...» [3, с. 459], академік НАН України М.І. Долішній звертає безпосередню увагу на якісний аспект цього процесу. Таким чином можна говорити про безпосередній зв'язок розвитку регіону з упровадженням у процес виробництва нових технологій.

Відтак, інноваційність визначає якісну сторону розвитку регіону, що дозволяє досягти мети цього процесу («...забезпечення стійкості, збалансованості (раціональної структуризації галузевої орієнтації) та гуманізації системоутворюючих перетворень...» [4, с. 34]) на основі так званої концепції стійкого розвитку, сутність якої полягає у зниженні енерго – та матеріалоемності та відбудові економіки замкнутого циклу – інноваційної економіки.

У зв'язку з цим визначаються відзнаки між двома ключовими поняттями: «інноваційний розвиток» та «інноваційний розвиток регіону».

З точки зору глобального визначення та (або) соціального наукового напрямку, під інноваційним розвитком на думку українського вченого О.І. Амоші сприймається «...рух до інноваційного суспільства, в якому (в ідеалі) інноваційні відносини набувають першорядного значення, протиріччя усвідомлені і вирішені на користь усіх учасників» [5, с.115]. Такий погляд на інноваційний розвиток співпадає з точкою зору інших українських учених-економістів (А.І. Акмаєва, Б.Т. Кліяненко, О.П. Осики), які пов'язують цей процес із змістом суспільної праці та зміною структури суспільного виробництва на основі розвитку системи «економіка – політика – наука й освіта», адаптацією суспільства до глобалізаційних змін, політичними та економічними трансформаціями у суспільстві, біосферною моделлю світу та екологією тощо [6, с. 18].

Але така точка зору на процес інноваційного розвитку враховує лише одну (соціальну) складову розвитку самого регіону – гуманізацію системоутворюючих перетворень, не враховуючи іншу – забезпечення стійкості, збалансованості (раціональної структуризації галузевої орієнтації).

З цієї точки зору, більш конкретно та з урахуванням регіоноведення доцільно застосовувати термін «інноваційний розвиток регіону». Так, інноваційний розвиток регіону – це стратегічна стійка здатність регіону в умовах розвитку НТП та інноваційних циклів забезпечити синергетичний ріст капіталізації інноваційного потенціалу за рахунок самофінансування витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки та когерентної поведінки учасників інноваційної діяльності з метою забезпечення конкурентоспроможності регіону та зростання його соціально-економічного добробуту» [3, с. 44]; «...є діяльністю зі створення та впровадження інновацій, у першу чергу – технологічних; характеризується соціально-економічним зростанням на основі системних нововведень, які забезпечують формування принципово нових комбінацій ресурсів у ключових сферах життєдіяльності з урахуванням міжсекторальних взаємодій та узгодженості багаторівневих інтересів, що націлені на забезпечення умов саморозвитку регіону» [5, с. 116]; «...являє собою сукупність інноваційних регіональних економічних систем, що розвиваються» [4, с. 21].

У цих трактовках поняття інноваційного розвитку регіону закладені передумови досягнення регіоном конкурентоспроможного рівня як у соціальному, так і в економічному середовищі, що враховує не тільки кількісний аспект забезпечення цього процесу, але й і якісний, що відзначено вище на основі наукової думки М.І. Долішнього: капіталізація інноваційного потенціалу відбиває ефективність використання ресурсів виробництва за рахунок упровадження сучасних технологій.

Забезпечення передумов для такого розвитку регіону базується на мікроекономічних відносинах – відносинах між підприємствами, ринками товарів і послуг, засобами виробництва та соціальною інфраструктурою.

Являючи індустріальний сектор часткою регіону можна вважати, що ці мікроекономічні відносини між виробничими підприємствами складаються у соціально-економічній інфраструктурі, яка впливає на його інноваційний розвиток. У цій інфраструктурі визначаються передумови розвитку індустріального сектора та в цілому регіону, конкурентоспроможність якого залежить від ступеню інноваційного розвитку індустріального сектора та, одночасно, – в якому створюється середовище для такого розвитку останнього. Відтак можна констатувати, що в інфраструктурі інноваційного розвитку індустріального сектора регіону, з урахуванням його ролі та міста в розвитку самого регіону, формуються передумови забезпечення цих процесів, що, як де-факто, повинно сприяти вирішенню проблем соціально-економічного розвитку регіону на інтенсивній (інноваційній) основі.

Формування такої інфраструктури на регіональному рівні повинно поліпшити умови соціально-економічного розвитку регіону та його конкурентоспроможність за рахунок мобілізації його виробничого потенціалу на використанні досягнень НТП, сучасних технологій, підвищенні інноваційної активності суб'єктів господарювання, налагодження взаємозв'язку з закладами освіти та науки. Для формування такої інфраструктури – як основи інноваційного розвитку індустріального сектора регіону, необхідно:

по-перше, врахувати вплив чинників на інфраструктуру інноваційного розвитку індустріального сектора регіону з виділенням однакових для розвитку регіону в цілому та індустріального сектора – зокрема;

по-друге, з теоретичної точки зору досягти однакових умов із розвитком самого регіону (макроекономічних, нормативно-правових у частині регулювання економічного розвитку регіону, системи міжбюджетних відносин, зовнішньоекономічних), серед яких до найбільш важливих можна віднести рівень виробничо-технічного та інноваційного потенціалу в регіоні, рівень сукупного попиту у регіоні на товари індустріального сектора, ступінь розвитку у регіоні виробничої та ринкової інфраструктур, системи освіти, забезпеченість трудовими ресурсами та рівнем їх кваліфікації, ресурсним забезпеченням регіону тощо;

по-третє, забезпечити функціонування самої інфраструктури на основі створення сприятливих умов для розвитку індустріального сектора в регіоні шляхом активізації регіональної політики, направленої на становлення цілісної системи нормативно-правових, соціально-економічних методів, організаційних форм і заходів, здатних створити прозору, стабільну систему мотивації, котра гармонізує інтереси суб'єктів державного та регіонального управління в інноваційному розвитку, проведення державою виваженої регіональної політики щодо концентрації інтелектуального та технологічного потенціалів при розміщенні продуктивних сил у регіоні, формування технологічних профілів регіонів на основі кращого обміну виробничим досвідом, можливостей концентрації навчальних, освітніх закладів, центрів підвищення кваліфікації, наукових центрів із метою скорочення витрат на підготовку висококваліфікованих фахівців і впровадження новітніх технологій, виведення місцевих фірм на високо конкурентні позиції на міжнародних ринках.

Очевидно, що вище визначені передумови складаються з низки чинників, які становлять основу розвитку індустріального сектора регіону.

У свою чергу, вченими-економістами Інституту економіки промисловості НАН України визнаються передумови інноваційного розвитку індустріального регіону, що пов'язуються з розробкою механізмів державного впливу на активізацію інноваційних процесів у регіоні, аналізі стратегій перспективних заходів щодо збільшення питомої ваги галузей, які безпосередньо пов'язані з інноваційним розвитком національного виробництва. Вченими цього Інституту доведено, що досягнення даної мети тісно пов'язане з вирішенням наступних завдань: визначенням характеру і спрямованості формування галузевої структури економіки України в цілому та її регіонів, порівнянням цих тенденцій з їх відповідністю офіційно проголошеному курсу на активізацію інноваційних процесів у державі; дослідженням реального стану інноваційних процесів на промислових підприємствах регіону у ретроспективі; визначенням шляхів і методів активізації інноваційної діяльності в реальному секторі економіки; зміною сировинно-зорієнтованої експортної спеціалізації з переорієнтацією інвестиційних потоків внутрішнього і зовнішнього походження до інноваційної сфери, впровадженням високих технологій.

У той же час, виокремлені відзнаки між дослідженими процесами «розвиток регіону», «інноваційний розвиток», «інноваційний розвиток регіону» та «інноваційний розвиток індустріального сектора регіону» та результати проведених досліджень учених-економістів дозволяють дійти висновку про те, що в цих процесах маються як спільні, так і відмінні чинники, що зумовлює необхідність їх поглибленого вивчення та групування на основі відповідної класифікації.

Розгляд класичних економічних теорій зарубіжних учених в еволюційному аспекті дозволяє виділити передумови інноваційного розвитку індустріального сектора регіону, що передбачає виокремлення, серед інших, окремих груп чинників. При дослідженні цих теорій було встановлено фактичне співпадіння з чинниками, що безпосередньо забезпечують перехід на більш високу стадію індустріального розвитку. Так, у своїй роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» Адам Сміт

довів, що досягнення конкурентних переваг при виробництві товарів не може бути забезпеченим поза «індивідуальних здібностей людини», які впливають на процес виробництва [13, с. 14-15]. Відтак, можна зробити висновок про те, що «чинником поштовху» розвитку індустріального сектора регіону можна визнати рівень освіти та кваліфікацію робочої сили, що за визначенням складає трудовий потенціал регіону. Впливовість цього чиннику на розвиток індустріального сектора регіону обґрунтовується й у більш пізній концепції «технологічного розриву» американськими вченими-економістами (Р. Хафбауер, Р. Вернон – США), в якій доведено, що поява нового продукту у тій, або іншій країні (у нашому випадку – регіону пояснюється відмінностями у рівні кваліфікації робочої сили (у тому числі й розмірі заробітної плати), яка формує науково-технічний потенціал і ступінь сприйняття виробничим апаратом досягнень науково-технічного прогресу.

Виходячи з вищевикладеного стає очевидним, що саме кваліфікація робочої сили в даному випадку забезпечує розвиток не тільки індустріального сектора, але й економіки регіону та національної економіки в цілому та, відповідно – вдосконалення її структури на інтенсивній (інноваційній) основі.

Поза кваліфікованої робочої сили, рівень якої безпосередньо формується в системі науки та освіти, не можливо сформуванню науково-технічний потенціал для інноваційного розвитку індустріального сектора регіону.

Це твердження підтверджується узагальненням наукових точок зору вчених-економістів, які в еволюційному аспекті виділили серед основних чинників економічного росту такий важливий, як технологічний прогрес (або – рівень технологій). Зокрема, у роботі «Основи політичної економії та оподаткування» Д. Рікардо в концепції порівняльних переваг визначив, що конкурентоспроможність виробництва (у нашому випадку – індустріального сектора регіону), поруч із кваліфікацією працівників визначається рівнем технологій, що у сукупності забезпечує зростання продуктивності та прибутковості праці. Дж. Хікс, при виділенні чинника «технологічний прогрес» обґрунтував його вагомість з точки зору поліпшення базису економіки та переходу виробництва на більш високу (трудомістку та наукоємну) стадію технологічного циклу за умови достатньої кількості виробничих потужностей, що супроводжується інвестуванням в оновлення основного капіталу. Майкл Портер у своїй гіпотезі імітаційного лагу визначив вагомість технологій з точки зору підвищення ступеню раціональності використання ресурсів, що дозволяє мінімізувати витрати та створювати додану вартість при забезпеченні конкурентних переваг індустріальному сектору. Відтак, можна зробити висновок, що розвиток індустріального сектора економіки на інтенсивній основі не можливо забезпечити поза позитивного впливу вище визначених двох чинників, оскільки не можливо забезпечити зростання ефективності (продуктивності) самого виробництва. З цієї точки зору сам інтенсивний розвиток визначається рівнем технологій та інноваційною активністю суб'єктів індустріального сектора в регіоні (що доказано Левітом, а зростання ефективності (продуктивності) дозволяє, виходячи з теорії чинників виробництва, обґрунтованій у 30-х роках XIX ст. Жан-Батіст Сеєм, на основі зниження витрат на виробництво знижувати ціну та задовольнити попит споживачів за ціновим складником.

Характер попиту – як чинник інноваційного розвитку індустріального розвитку регіону, обґрунтовується на основі його врахування у вище визначній роботі Д. Рікардо поруч із технологіями та кваліфікацією робочої сили – як чинників, що впливають на розвиток сфери виробництва. У більш пізніх теоріях С. Ліндера, Пола Кругмана, П. Самуельсона і В. Столпера, Р. Хафбауера і Р. Вернона, попит на товари безпосередньо залежить від ціни виробника, яка залежить від продуктивності виробництва та праці, що характеризує внутрішнє середовище дії чинників у сфері виробництва

(індустріальному секторі економіки) – технологіях і кваліфікації робочої сили, та у зовнішньому відносно нього середовищі – соціально-економічному, в якому встановлюється характер попиту споживачів, залежно від їх доходу та здатності придбати той, чи інший товар.

Відтак, на основі теорій цих учених можна зробити висновок про те, що попит на товар є чинником зовнішньої дії на розвиток індустріального сектора регіону, в якому відбивається рівень доходів споживачів, і в цьому випадку можна констатувати, що регіон, у якому освоєно виробництво нового (інноваційного) продукту, має порівняльні переваги над іншими в результаті монополії на ринку даного товару, і забезпечує задоволення як внутрішнього споживання, так і зовнішнього попиту. У цьому випадку успіх регіону визначає інноваційність – тобто, поєднання соціально-економічного та науково-технічних чинників.

У свою чергу, наявність переваг (або відсутність таких) визначає конкурентоспроможність індустріального сектора регіону, що залежить від вище визначених внутрішніх чинників, які характеризують його здатність виробляти інноваційну продукцію, що задовольняє споживача за ціною та якістю.

Розгляд класичних теорій призводить до висновку про те, що інфраструктуру інноваційного розвитку індустріального сектора регіону, відповідно, складають його основу внутрішні чинники при тому, що зовнішні безпосередньо впливають на цей процес. Відтак, можна констатувати, що сама інфраструктура складається: із внутрішнього середовища, до якого входять суб'єкти господарювання (промислові підприємства) індустріального сектора регіону, наукові та освітянські установи, що забезпечують його розвиток і розташовані в регіоні, та органи управління (регіональні органи виконавчої влади); із зовнішнього середовища відносно індустріального сектора регіону та в якому формуються чинники впливу на його інноваційний розвиток. Такий погляд на чинники ґрунтується на системному підході до комплексного розвитку регіону на основі інфраструктури, в якій ефективно використання ресурсів у сфері виробництва стає основою формування ефективної економічної системи в регіоні.

Для конкретизації чинників за визначеними ознаками проведено їх угруповання за дослідженими вище процесами відповідно категорій «розвиток регіону», «інноваційний розвиток», «інноваційний розвиток регіону» та «інноваційний розвиток індустріального сектора регіону», що дозволяє вважати наступне: чинники, які формують внутрішнє середовище відбивають потенціал індустріального сектора регіону та його здатність розвиватися на інноваційній основі (сам процес інноваційного розвитку індустріального сектора регіону);

чинники, які діють поза індустріального сектора в регіоні, але створюють умови для його розвитку, оскільки визначають сам розвиток регіону (процес «розвиток регіону»);

чинники, що впливають на процес інноваційного розвитку у самому регіоні; чинники, що впливають на інноваційний розвиток індустріального сектора на рівні держави (процес «інноваційний розвиток») – зовнішнє середовище як відносно регіону, так і його індустріального сектора.

За цією типологією проведено групування чинників, які формують інфраструктуру та складають основу інноваційного розвитку індустріального сектора регіону (табл. 1).

Таблиця 1

**Класифікація груп чинників формування інфраструктури
 для інноваційного розвитку індустріального сектора регіону**

Групи чинників	Визначення чиннику за процесом розвитку (+)			
	розвиток регіону*	інноваційний розвиток**	інноваційний розвиток регіону***	інноваційний розвиток індустріального сектора регіону****
1	2	3	4	5
РЕСУРСНО-ВИРОБНИЧІ				
Прогресивні структурні зміни у виробництві	+	+		
раціональні ресурсні пропорції та номенклатура продукції	+		+	+
стан матеріально-технічної бази та інвестування в її модернізацію		+		+
збільшення масштабів продуктивних сил (економічних ресурсів) і забезпеченість ресурсами	+		+	
НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНІ				
Розвиток науки та ступінь використання її досягнень, інноваційна активність суб'єктів; специфіка інноваційного процесу; наукова система		+		
науково-технічний прогрес (потенціал), інноваційний потенціал, ефективність суспільного виробництва, впровадження нових продуктів та технологій	+		+	+
продуктивність інновацій; розвиток ринку інновацій; кількість патентів; обсяг високотехнологічного виробництва			+	+
ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНІ				
Транспортно-географічне положення регіону	+			
стан зовнішнього середовища, рівень економічного та науково-технічного співробітництва із зарубіжними країнами		+		
вплив міжрегіональної та міжнародної конкуренції, ринкова кон'юнктура (товарні ринки)	+		+	+
ОСВІТНЬО-КАДРОВІ				
Ринок праці; трудові ресурси (вік, кваліфікація, професіоналізм); продуктивність праці	+	+		
система освіти та професійної підготовки; рівень освіти населення, накопичення людського та інтелектуального капіталу	+			+
генерація нових знань та ідей, передача та використання знань; кадри для інновацій; мотивація до інноваційної діяльності, рівень заробітної плати			+	+

якість освіти та мотивація працівників цієї системи; чисельність та структура наукових кадрів; активізація інноваційної праці	+			+
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ				
Умови інвестування, баланс доходів і витрат, рентабельність виробництва), інфляція (індекс цін), умови кредитування та ставки податків	+			+
рівень залучення іноземного капіталу в економіку країни; система фінансування інновацій; витрати НДДКР		+	+	+
система фінансування закладів освіти та їх матеріально-технічна база				+
попит на продукцію; доходи населення; загальний рівень сукупного регіонального попиту (стан економіки, діловий клімат, розмір території)	+		+	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ				
Ефективність системи управління регіоном, відносини між рівнями влади та суб'єктів господарювання, наявність стратегій та програм розвитку регіону	+			
якість державного управління макро- та мікроекономічними процесами; інноваційне законодавство; форми державного регулювання інноваційних процесів; наявність ефективної національної стратегії інноваційного розвитку України		+	+	
ІНФОРМАЦІЙНО-ІНФРАСТРУКТУРНІ				
Відносини між підприємництвом та державою (діяльність громадських організацій, організацій із захисту прав, інвестиційних та інноваційних фондів тощо); наявність інфраструктури розвитку бізнесу	+		+	
комплекс інститутів, які забезпечують трансферт наукових знань; розвиненість національної інноваційної системи		+		+
інноваційна інфраструктура в регіоні; інноваційне партнерство між суб'єктами інфраструктури				+
фірми та утворені ними мережі комунікацій, інфраструктура інноваційного ринку		+	+	+
МАРКЕТИНГОВІ				
Маркетинг території (імідж території, ступінь просунення та конкурентоспроможності території, діяльність та активність засобів масової інформації тощо)	+			

Групування чинників на вісім визначених груп, які характеризують процеси, що впливають на інноваційний розвиток індустріального сектора регіону, дозволяє дійти наступних висновків: по-перше, за шістьма групами (ресурсно-виробнича, науково-технологічна, економіко-географічна, освітньо-кадрова, фінансово-економічна, інформаційно-інфраструктурна) встановлюється безпосередній взаємозв'язок між усіма

чотирма визначеними процесами; по-друге, при цьому, вченими-економістами, які досліджують процес інноваційного розвитку індустріального сектора регіону, не враховано жоден із чинників, які формують організаційно-правову групу, що можна визначити як методологічною неточністю, виходячи з визначеної ролі та місця цього сектора в розвитку як самого регіону, так і його інноваційного розвитку; по-третє, при визначенні чинників за трьома процесами, окрім розвитку регіону, вченими-економістами не відмічено вплив жодного за маркетинговою групою, що можна вважати ще більшою методологічною неточністю, оскільки не враховується системність і залежність усіх чотирьох досліджених процесів; по-четверте, визначення у самому процесі розвитку регіону чинників маркетингової групи лише з точки зору маркетингу територій, на наш погляд звужує та обмежує кількість чинників за цією групою, які з нашої точки зору повинні бути представлені у більшій кількості та бути пов'язаними зі всіма чотирма процесами – від розвитку самого регіону до інноваційного розвитку індустріального сектора регіону. Однак, поза визначення чинників маркетингової групи не можливо створити інфраструктури для інноваційного розвитку індустріального сектора регіону – з одного боку, а з іншого – забезпечити організаційні умови його розвитку.

Якість маркетингового забезпечення інноваційного розвитку індустріального сектора регіону пов'язано з активізацією інноваційних процесів у регіоні, відбором стратегічних і перспективних заходів щодо збільшення питомої ваги галузей, які безпосередньо пов'язані з інноваційним розвитком національного виробництва. Досягнення цієї мети тісно пов'язане з вирішенням наступних завдань: визначенням характеру і спрямованості формування галузевої структури економіки України в цілому та її регіонів, порівнянням цих тенденцій з їх відповідністю офіційно проголошеному курсу на активізацію інноваційних процесів у державі; дослідженням реального стану інноваційних процесів на промислових підприємствах регіону в ретроспективі; визначенням шляхів і методів активізації інноваційної діяльності в індустріальному секторі економіки. При цьому, з точки зору державного менеджменту дії органів регіональної влади повинні бути пов'язаними з загальнодержавною системою розвитку інновацій та прямою підтримкою інноваційно-інвестиційних зрушень у промисловості, впровадженні інноваційної моделі розвитку та реалізації концепції «економіки знань», що передбачає:

- створення науково-дослідних центрів у регіонах із змішаним фінансуванням;
- заохочення створення на конкурсній основі інноваційних кластерів;
- залучення технічної допомоги і надання безготівкових, або пільгових позик і грантів організаціям і науковцям для реалізації інноваційних проектів у науково-технічній сфері; розвиток співпраці з науковцями інших країн;

- безоплатне забезпечення державними інформаційними ресурсами інститутів, які надають фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні послуги в забезпеченні інноваційної діяльності, концентрують і поширюють інформацію про ефективні інноваційні пропозиції;

- створення регіональних консалтингових технологічних служб для фермерських і кооперативних господарств в агропромисловому комплексі;

- формування державних замовлень на інноваційну продукцію, зокрема – в рамках реалізації державних програм енергозбереження, інформатизації і розвитку інформаційно-комунікаційних технологій тощо;

- створення надійної системи ринкового попиту на науково-технічну і інноваційну продукцію шляхом стимулювання розвитку державних, а також приватних науково-консультаційних інститутів;

розвитку співпраці з науковцями інших країн; безоплатне забезпечення державними інформаційними ресурсами інститутів, які надають фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні послуги в забезпеченні інноваційної діяльності, концентрують і поширюють інформацію про ефективні інноваційні пропозиції [5, с. 120; 7, с. 37; 18, с. 79].

розвитку індустріального сектора в регіоні спирається на широкий вибір економічних методів (прогнози розвитку промисловості та інноваційно-активних підприємств, кредити, податки, систему амортизації, мита, ліцензії та квоти, державні замовлення тощо). Основою застосування цих методів є органічне поєднання засобів бюджетно-фінансового, податкового, цінового, зовнішньоекономічного та інших видів регулювання, а також цільових комплексних програм.

Висновок. На даний час стан розвитку інноваційної діяльності в Україні дозволяє зробити висновок, що Україна ще не накопичила свій індивідуальний досвід реалізації інноваційної стратегії розвитку. Це підтверджується дослідженнями вчених-економістів та міжнародними рейтингами, які відображають стан інноваційного розвитку країн світу. Починати вирішення цієї проблеми треба із визначення передумов інноваційного розвитку індустріального сектору регіону, який може виступати основою для подальшого інноваційного розвитку всіх галузей господарства країни. Отже, процес інноваційного розвитку індустріального сектора в регіоні повинен безпосередньо враховувати напрями та основні принципи державної регіональної політики – з одного боку, а з іншого – концептуальні основи розвитку промисловості на інноваційній основі. Саме рівнем технологій та ефективністю від інноваційної діяльності, що забезпечує раціональне використання ресурсів та дозволяє створювати додану вартість, розвитком високотехнологічних галузей забезпечується конкурентноздатний рівень економіки будь-якого регіону в умовах глобалізації. Саме це дозволяє вдосконалювати структуру будь-якого регіону на інтенсивній (інноваційній) основі з урахуванням вище визначених чинників. Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що на розвиток індустріального сектора регіону впливає безліч чинників екзогенного та ендегенного середовища. Разом з цим, для того, щоб відповідати сучасним вимогам ринку та суспільства, основою розвитку індустріального сектора регіону повинні виступати інновації, які призвані забезпечувати як розвиток індустріального сектора в регіоні, так і соціально-економічний розвиток самого регіону, що підтверджується світовим досвідом індустріально-розвинених країн, які знаходяться на вищій від України стадії індустріального розвитку.

Список використаної літератури

1. Маліцький, Б. Проблеми взаємовідносин суспільства, держави і науки в умовах кризи / Б. Маліцький // Віче. – 2013. – № 19. – С. 10-13.; Malitskyi, B. Problemy vzaiemovidnosyn suspilstva, derzhavy i nauky v umovakh kryzy / B. Malitskyi // Viche. – 2013. – № 19. – S. 10-13.
2. Кузнецова А.Я. Економічний розвиток регіону та роль місцевих бюджетів у його забезпеченні: монографія / А. Я. Кузнецова, Ю. В. Каспрук, О. Ю. Кузнецов ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К. : УБС НБУ, 2013. – 174 с. ; Kuznietsova A.Ia. Ekonomichnyi rozvytok rehionu ta rol mistsevykh biudzhetiv u yoho zabezpechenni: monohrafiia / A. Ya. Kuznietsova, Yu. V. Kaspruk, O. Yu. Kuznietsov ; Nats. bank Ukrainy, Un-t bank. spravy. – K. : UBS NBU, 2013. – 174 s.
3. Регіональна політика: методологія, методи, практика / редкол.: відп. ред. академік НАН України М.І. Долішній; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2001. – 700 с.; Rehionalna polityka: metodolohiia, metody, praktyka / redkol.: vidp.

red. akademik NAN Ukrainy M.I. Dolishnii; NAN Ukrainy. In-t rehionalnykh doslidzhen. – Lviv, 2001. – 700 s.

4. Василенко В.Н. Экономическое развитие регионов: сходство и различие: монография / В.Н. Василенко, В.Ю. Медведь, Т.М. Савельева; науч. ред. В.Н. Василенко; НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ОАО «Юго-Восток, Лтд», 2010. – 219 с.; Vasylenko V.N. Ekonomycheskoe razvytye rehyonov: skhodstvo y razlychye: monohrafiya / V.N. Vasylenko, V.Iu. Medved, T.M. Saveleva; nach. red. V.N. Vasylenko; NAN Ukrayny. Yn-t ekonomyko-pravovykh yssledovanyi. – Donetsk: ОАО «Iuho-Vostok, Ltd», 2010. – 219 s.

5. Амоша О.І., Ніколаєнко А.І. Національна інноваційна система в Україні в контексті міжнародних перетворень / О.І. Амоша, А.І. Ніколаєнко // Економічний вісник Донбасу. – 2015. - № 1(39). – С.115-121; Amosha O.I., Nikolaienko A.I. Natsionalna innovatsiina systema v Ukraini v konteksti mizhnarodnykh peretvoren / O.I. Amosha, A.I. Nikolaienko // Ekonomichnyi visnyk Donbasu. – 2015. - № 1(39). – S.115-121

6. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. посіб. / А.І. Акмаєв, Б.Т. Кліяненко, О.П. Осика, Є.М. Ахромкін, І.Ф. Фесенко. – Луганськ: ІЕПД НАН України, СНУ ім. В. Даля; Алчевськ: ДонДТУ, 2008. – 341 с.; Ekonomika y orhanizatsiia innovatsiinoi diialnosti: navch. posib. / A.I. Akmaiev, B.T. Kliianenko, O.P. Osyka, Ye.M. Akhromkin, I.F. Fesenko. – Luhansk: IEPD NAN Ukrainy, SNU im. V. Dalia; Alchevsk: DonDTU, 2008. – 341 s.

7. Стеченко Д. М. Імператив активізації інноваційного розвитку регіонів України / Д. М. Стеченко // Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи : тези III Міжнар. наук.-практ. конф. (4 черв. 2015 р.) / М-во освіти і науки України ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: Б. М. Данилишин (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2015. – С. 35–38.; Stechenko D. M. Imperatyv aktyvizatsii innovatsiinoho rozvytku rehioniv Ukrainy / D. M. Stechenko // Rehionalnyi rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy : tezy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (4 cherv. 2015 r.) / M-vo osvity i nauky Ukrainy ; DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana» ; redkol.: B. M. Danylyshyn (vidp. red.) [ta in.]. – Kyiv : KNEU, 2015. – S. 35–38.

8. Modern problems of regional development: the economic aspect / I. Zablodska, S. Noskova, E. Tatarchenko, J. Zavoiskyh // Економіка підприємства: теорія і практика [Електронний ресурс] : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 13 жовт. 2016 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: Г. О. Швиданенко (відп. за вип.) [та ін.]. – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2016. – С. 78–79. – Назва з титул. екрану.; Modern problems of regional development: the economic aspect / I. Zablodska, S. Noskova, E. Tatarchenko, J. Zavoiskyh // Ekonomika pidpriemstva: teoriia i praktyka [Elektronnyi resurs] : zb. materialiv VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 13 zhovt. 2016 r. / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana» ; redkol.: H. O. Shvydanenko (vidp. za vyp.) [ta in.]. – Elektron. tekstovi dani. – Kyiv : KNEU, 2016. – S. 78–79. – Nazva z tytul. ekranu.

9. Економічний дискусійний клуб: Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015-2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>; Ekonomichnyi dyskusiyni klub: Pozysiiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2015-2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>

10. Комітет з питань науки і освіти: матеріали щодо слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти з питання «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та шляхи вирішення» – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=69227&cat_id=65270;

Komitet z pytan nauky i osvity: materialy shchodo slukhan u Komiteti Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan nauky i osvity z pytannia «Zakonodavche zabezpechennia rozvytku Natsionalnoi innovatsiinoi systemy: stan ta shliakhy vyrishennia» – [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=69227&cat_id=65270

11. Державна служба статистики України: наука та інноваційна діяльність (1990-2015). - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: nauka ta innovatsiina diialnist (1990-2015). - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.; Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19 cherv. 2003 r. № 964-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2003. – № 39. – St. 351.

13. Smit, Adam. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – London: J.M. Dend and Sons, 1977. (Reprint of work original published in 1776). – Book IV. – 502 p.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2017

O. Melnykova

THE IDENTIFICATION OF CONDITIONS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRIAL SECTOR OF THE REGION

The article focuses on the problem of the innovative development of the industrial sector, while the main purpose of the article is the identification of conditions for such development in regions of Ukraine. The article uncovers the essence of such terms as “the regional development” with the identification of the role of and dependency on innovations; “innovative development” as a process; “innovative regional development” and “innovative development of the industrial sector of the region”. The article also defines conditions, the purpose, conceptual foundations, and factors of development of each of the aforementioned developmental processes. The article proves that, taking into consideration the role and place of the industrial sector in the region, the infrastructure of the innovative development of the industrial sector of the region involves the formation of conditions for the implementation of those processes that have to contribute to the resolution of problems of the socioeconomic development of the region on the intensive (innovative ground). The article classifies factors, which form the infrastructure and lay the ground for the innovative development of the industrial sector of the region, into eight groups that characterize processes that influence the innovative development of the industrial sector of the region.

Findings of the study show that the formation of the infrastructure of the innovative development at the regional level requires the improvement of socioeconomic conditions of the regional development and its competitiveness due to the mobilization of its production potential based on achievements of the technological progress, modern technologies, rise of innovative activities of businesses, and establishment of ties with educational and scientific institutions.

The main directions of the development of the infrastructure of the innovative development of the industrial sector of the region are defined, including the following: taking into consideration the impact of factors on the infrastructure of the innovative development of the industrial sector of the region along with the identification of factor similar to the region at large and to the industrial sector in particular; the achievement of equal conditions along with the development of the region itself – macroeconomic, legal norms in terms of the economic regulation of the regional development, the system of budgetary relations, international economic conditions; provision of the functionality of the infrastructure on the ground of the creation of favorable conditions for the development of the industrial sector in the region by means of the enhancement of the regional policy.

The article defines conditions of the innovative development of the industrial sector of the region, among which the main conditions are: the qualification of the labor force, the technological progress (the level of the technological development), the nature of demand. The article offers the main directions for the implementation of the state regional policy in the time of the application of the innovative model of development.

Key words: *innovations, regional development, innovative regional development, innovative development of the industrial sector of the region.*

УДК 339.92:519.86

О.А. Беззубченко

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті досліджено сутність організаційно-економічних моделей та особливості їх застосування для планування процесу міжрегіонального співробітництва. аналіз Визначено складові необхідні для реалізації та забезпечення міжрегіональних зв'язків; структуру та основні елементи організаційно-економічної моделі міжрегіонального співробітництва. Розкрито специфічні властивості організаційно-економічного моделювання.

Ключові слова: *міжрегіональне співробітництво, регіон, механізм міжрегіонального співробітництва, організаційно-економічна модель.*

З динамічним розвитком економіки перед управлінням лежить одне завдання – розроблення такого організаційно-економічного механізму управління виробничо-господарською діяльністю суб'єкта (регіону), який дозволив би зберігати та зміцнювати його стійку позицію на ринку, задовольняти потреби споживачів, адекватно та оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та стабільно розвиватися. Постійні зміни середовища, висока конкуренція, розвиток технологій стимулюють керівників перебудовувати та покращувати організаційно-економічний механізм управління таким чином, щоб забезпечити збалансовану виробничо-господарську, інвестиційну, інноваційну діяльність.

Дослідженню питань міжрегіонального співробітництва та взаємовідносин прикордонних територій присвячено праці наступних провідних вчених: В. Андрійчука, П. Беленького, О. Гонти, М. Долішнього, Є. Кітовського, П. Луцишина, Н. Мікули, А. Мокія, О. Оксанича, С. Писаренко, В. Поповкіна, С. Романова, О. Шабля, М.